

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

Wydział Filozofii
i Nauk Społecznych

JĘZYK INKLUZYWNY

webinar

Michał Bomastyk
Aleksandra Derra

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

Wydział Filozofii
i Nauk Społecznych

PLAN

10:00-10:45 — część teoretyczna

10:45-10:50 — przerwa

10:50-11:50 — część praktyczna

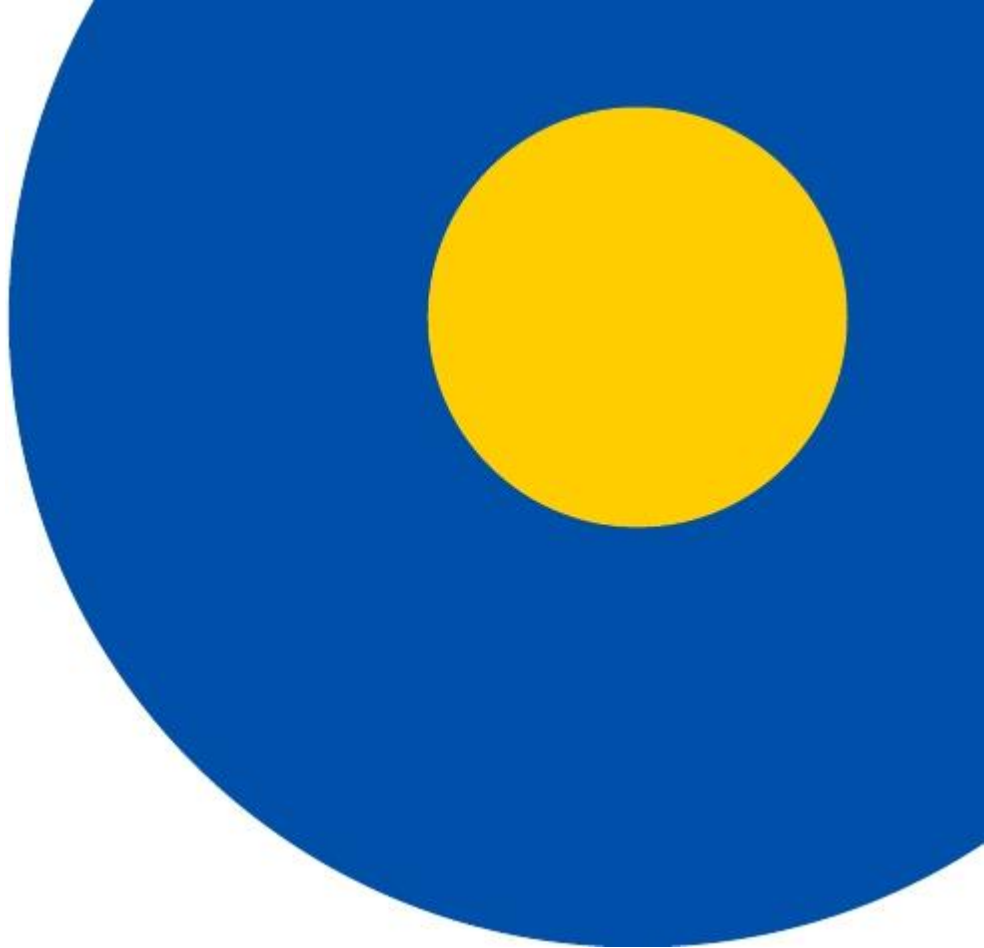
11:50-12:00 — ewaluacja

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

Wydział Filozofii
i Nauk Społecznych

CZĘŚĆ TEORETYCZNA

Dlaczego język jest ważny dla
współtworzenia rzeczywistości
i dla utrwalania lub
dekonstruowania stereotypów?

JEZYK INKLUZYWNY

JEZYK NEUTRALNY

(np. PŁCIOWO)

JEZYK RÓWNOŚCIOWY

Inkluzywność języka polega na unikaniu takich sformułowań, **które mogłyby wykluczać z dyskursu publicznego jakiegokolwiek osoby bądź grupy społeczne, ranić je lub deprecjonować.**

Chodzi o to, by szukać słów przeznaczonych dla wszystkich, **by słowa ludzi łączyły, a nie odtrącały, by je „słuchający mile przyjmowali”.**

Prof. Ewa Kołodziejek, Rada Języka Polskiego, PAN

1. Rozpoznawanie i kwestionowanie stereotypów i uprzedzeń.
2. Włączanie do komunikacji kategorii osób pomijanych lub „niewidzialnych”.
3. Okazywanie innym szacunku i unikanie ich trywializacji i deprecjonowania.

Czego może dotyczyć...

kobiety

zaburzenia i choroby
wrodzone

klasa społeczna

inne kultury i kraje

LGBTQ
+

mężczyźni

osoby chorujące
psychicznie

niepełnosprawność

osoby
starsze

- ⦿ dostrzeganie i odzwierciedlanie **równości i różnorodności** w języku jest działaniem na ich rzecz
- ⦿ uwidacznianie grup marginalizowanych
- ⦿ tworzenie bardziej sprawiedliwej rzeczywistości
- ⦿ rzeczywista integracja

Język inkluzywny i wrażliwy na płeć i inne zmienne **afirmuje i wspiera rozwój tożsamości**, a także pozytywnie wpływa na rozwój psychiczny, oddziałując pozytywnie na poczucie własnej wartości, akceptacji i autonomii.

np. „ruski miesiąc”, „babskie gadanie”, oszwabić, podjudzić,
ocyganić, „żydowski procent”, „płacze jak baba”,
prawdziwe Kongo...

ZAUWAŻANIE KOLORU SKÓRY JEST JUŻ W PUNKCIE WYJŚCIA nierównym traktowaniem (po co mielibyśmy stosować te określenia dotyczące koloru skóry, skoro one niczego nam o tych osobach nie mówią, **nie mówimy o ludziach białoskórych, biali, bo ich kolor skóry nie ma znaczenia w określonych sytuacjach)**

Przesłanie:

Powyższe rady, rekomendacje i zalecenia są oparte na przyjętym przez nas podstawowym przesłaniu: **Nie chcemy, by język był narzędziem dominacji nad drugim człowiekiem.** Chcemy natomiast, by naszym działaniom słownym przyświecała zasada wzajemności zawarta w „złotej regule etycznej”: **Traktuj innych tak, jak sam chciałbyś być traktowany.** Lub w prostej, ogólnoludzkiej sentencji: **Nie czyń drugiemu, co tobie niemiłe.**

Zrozumienie i empatia, oto czego nam dzisiaj potrzeba!

MATERIAŁY DOSTĘPNE ONLINE

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

Wydział Filozofii

PAKIET EDUKACYJNY

RÓWNOŚĆ	DYSKRYMINACJA
OTWARTOŚĆ	KSENOFOBIA
TOLERANCJA	UPRZEDZENIA
GODNOŚĆ	PONIZENIE
RÓŻNORODNOŚĆ	RASIZM
PATRIOTYZM	NACJONALIZM
ZROZUMIENIE	ANTYSEMITYZM
INTEGRACJA	WYKLUCZENIE
PRAWO	BEZPRAWIE
BRATERSTWO	NIENAWIŚĆ
EDUKACJA	ANALFABETYZM
ROZWÓJ	UBÓSTWO

ANTY DYSKRYMINACJA

WYDAWNICTWA CODN

JĘZYK RÓWNOŚCIOWY

STOP
DYSKRYMINACJI
Razem mamy siłę

AMNESTY
INTERNATIONAL

Nierówność płci w języku

Poradnik dla nauczycielek
i nauczycieli

Język inkluzywny

Jak mówić, by nie wykluczać?

~~fata uchodźców~~

homoseksualizm
homoseksualność

Język neutralny płciowo

*Jak mówić, by nie zakładać,
że każda osoba to mężczyzna?*

osoby
studiujące

zrobiłoście

szanowni państwo

droga osobo

Język niebinarny

*Jak zwracać się do osób niebinarnych?
Jak wyrażają się osoby niebinarne?*

zapomniałxm
hasła

osoba
autorska

poszłom jenu

chciauś

astronautu

Inkluzywny Słownik Języka Polskiego ^{alpha}

W języku tak silnie zgenderyzowanym jak polski osoby niebinarne spotykają się z nie-
małym problemem: czy mogą jakoś wyrazić się bez konieczności wyboru między rodza-
jem męskim a żeńskim? [Kolektyw „Rada Języka Neutralnego”](#) na stronie [zaimki.pl](#) zbiera i promuje propozycje form języka niebinarnego oraz neutralnego płciowo.

English

Nasza petycja

Agnieszka Wąsowska-Telega

język i komunikacja

[SEJM 2023](#)

[KIM JESTEM?](#)

[WYBRANE PROJEKTY](#)

[BLOG](#)

[🏠 Home](#) » [język nie wyklucza](#) » [Język neutralny płciowo: równi wobec języka](#)

**Wszyscy równi
wobec języka!**

Recent Posts

[Jak stworzyć strategię bloga?](#)

[Co to jest mroczna gramatyka?](#)

[Krótka historia upraszczania chińskich znaków](#)

[Co to jest prosty język?](#)

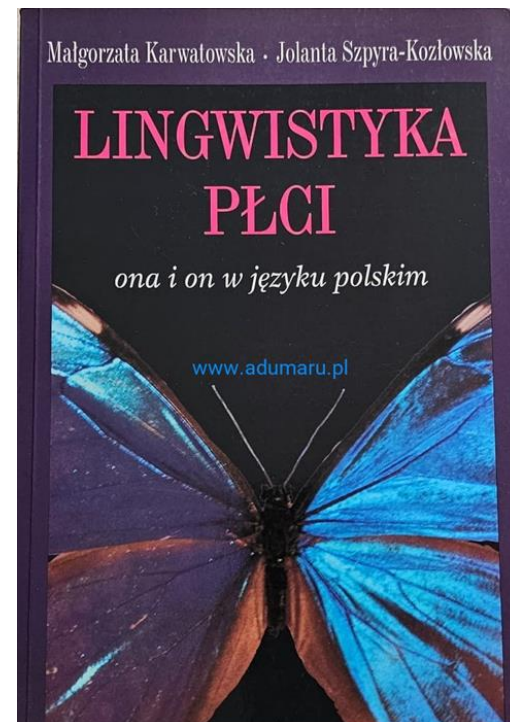
[Co to jest zasada DDM?](#)

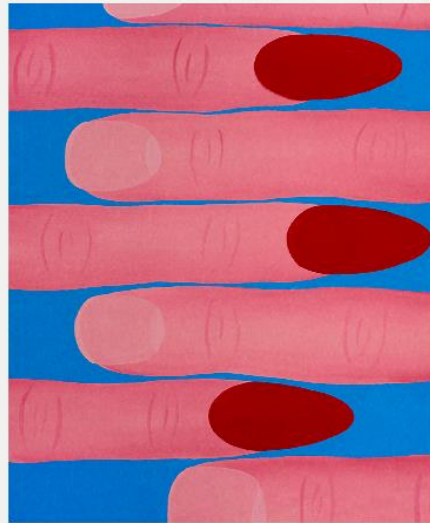
JAK JĘZYK KSZTAŁTUJE RZECZYWISTOŚĆ?

RAPORT Z BADANIA ILOŚCIOWEGO
NA TEMAT FEMINATYWÓW

Renata Kim

POMIĘDZY

Historie osób niebinarnych

LU
NA

PORADNIK: JAK MÓWIĆ I PISAĆ O GRUPACH NARAŻONYCH NA DYSKRYMINACJĘ

Etyka języka
i odpowiedzialna komunikacja

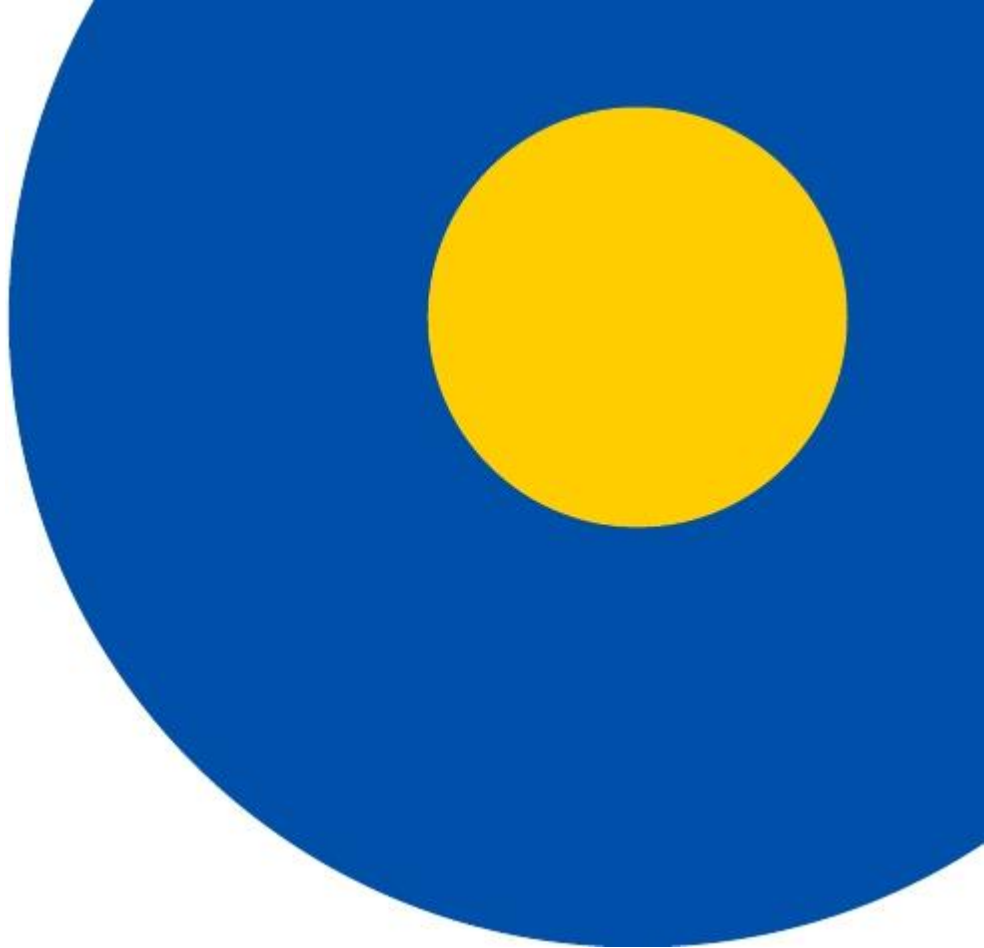
WYDANIE 1 - ZMIENIONE 10-03-2021

**UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU**

Wydział Filozofii
i Nauk Społecznych

ĆWICZENIA

Narysuj jedną z czterech sytuacji opisanych na dwa sposoby:

„Kierowca wyprzedza rowerzystę”;
„Studenci zdają egzamin ustny przed wykładowcą”;
„Lekarz internista przyjmuje pacjenta”;
„Dyrektor rozmawia z pracownikiem”;

„Osoba prowadząca samochód wyprzedza osobę jadącą na rowerze”;
„Studenci/cki zdają egzamin przed wykładowc/zyni/ą”;
„Internist/k/a przyjmuje pacjenta/tkę”;
„Dyrektor/ka rozmawia z osobą zatrudnioną”.

Wpisz kolejno do wyszukiwarki Google słowo: **kierowca**, policjant, profesor.

W przypadku każdego wyszukiwanego słowa włącz opcję – grafika

M&W Spedition
Zadania kierowcy ciężarówki | ...

Furgonetka Gielda
Co powinien wiedzieć kierowca decyd...

Inelo
Jak zostać kierowcą TIR-a? Ine...

Emons Group
Praca kierowcy ciężarówki - C+E - Ap...

Daimler Truck Retail Polska => mbrucksret...
JAK ZOSTAĆ KIEROWCĄ CIĘŻARÓW...

Clicktrans
Zdrowy styl życia a praca

Wpisz kolejno do
wyszukiwarki Google
słowo: kierowca,
policjant,
profesor.

W przypadku każdego
wyszukiwanego słowa
włącz opcję – grafika

Dreamstime
Nauczyciel W Sala Lekk...

X.com
El Profesor 🇬🇧 🇪🇺 (@pr...

Bankier
Mateusz Holda najmłodszym w historii P...

Shutterstock
Liczba obrazów, zdjęć stockowych,...

Nap

Facebook
Profesor Andrzej N...

El Confidencial
Un profesor gana más de 2 ...

Forum Akademickie
Najmłodszy profes...

Wyborcza.pl
Marsz Miliona Serc. Prof. Mar...

iStock
118 900+ zbiorów zdjęć, fot...

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

Wydział Filozofii
i Nauk Społecznych

DOBRE PRAKTYKI REKOMENDACJE

- **ZASTOSOWANIE DESKI:** np. fotograf_ka

/zastosowanie znaku „_” czyli tzw. „deski” lub „podłogi” daje graficzną-fizyczną przestrzeń na wszystkie osoby pomiędzy, sprawdza się w piśmie, nie w mowie/.

- **FORMA OPISOWA:** osoba wykonująca zdjęcia

/długa forma, nie zawsze się zmieści, można je wykorzystać w mowie/

- **FORMA OPISOWA SKRÓCONA**

/osoba + przymiotnik/imiesłów przymiotnikowy czynny): osoba studiująca, osoba prawnicza, osoba lekarska, osoba sojusznicza, do użycia i w mowie, i w piśmie, ale może prowadzić do nieścisłości/

- **NEUTRATYWY**

/rzeczowniki nijakie pochodzące od innych słów, np. fotografum, blogero/

JAK NIE POPAŚĆ W AGEIZM (W JĘZYKU)

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

Wydział Filozofii
i Nauk Społecznych

Podawaj informacje o wieku tylko wtedy, gdy jest to konieczne!

nie przedstawiaj osób starszych **jednostronnie**

(jako chorych, słabych, zależnych, bezproduktywnych etc.)

wzmacniaj głos osób starszych

T616026629

Dominique Nowak

Centrum Badań nad Wykluczeniem Językowym

Zaimki: ono/jex/niex

Dominika Nowak

Centrum Badań nad Wykluczeniem Językowym

Zaimki: ona/jej/niej

Dominik Nowak

Centrum Badań nad Wykluczeniem Językowym

Zaimki: on/jego/nim

- Afryka nie jest jednym krajem.
- Nie należymy do plemion, tylko do wspólnot.
- Afryka ma długą przedEuropejską historię.
- Afryka ma swoje współczesne i pozytywne oblicze. Za to, jaka jest, odpowiadają również europejskie państwa kolonialne i polityka wielkich mocarstw po dekolonizacji Afryki.
- Pisząc o wojnie i innych tragicznych wydarzeniach, pamiętaj, że nie dotyczą one całego kontynentu, dlatego nie mów i nie pisz: „afrykańska wojna”, „głód w Afryce”.
- Pisz i mów „Afrykanka” i „Afrykanin”, a nie „Murzynka” i „Murzyn”. Słowo „Murzyn” nie określa naszego pochodzenia i jest uznawane przez nas za obraźliwe.

Nie mów: ~~o osobie niebinarnej, używając imienia, którego ona sama nie używa.~~

~~Nie używaj zaimków i form gramatycznych, których ona nie chce.~~

Mów: tak, jak osoba niebinarna sobie tego życzy. Gdy masz możliwość, zapytaj ją o właściwe formy. Nie będzie to nietakt, ale wyraz szacunku.

Nie mów: ~~homoseksualizm, biseksualizm, transseksualizm~~

Mów: **homoseksualność, biseksualność, transpłciowość**

Nie mów: ~~homoseksualista, biseksualista, transseksualista, pederasta/pederastia, pedał, homoś, sodomita/sodomia, lesba~~

Mów: **osoba homoseksualna, biseksualna, transpłciowa, gej, lesbijka**

Nie mów: ~~związek homoseksualny, małżeństwo homoseksualne,~~
~~relacja homoseksualna, homozwiązek, homorodzina, homomałżeństwo~~
Mów: **związek jedнопłciowy, małżeństwo jedнопłciowe, relacja jedнопłciowa**

Nie mów: ~~mniejszość seksualna, odmienna orientacja, inna orientacja~~
Mów: **osoby LGBT+, lesbijki, geje, osoby biseksualne, transpłciowe,**
orientacja homoseksualna/biseksualna

Nie mów: ~~zmiana płci, była kobieta/były mężczyzna,~~
~~urodził/urodziła się w niewłaściwym ciele~~
Mów: **korekta płci, uzgodnienie płci, tranzycja**

METODOLOGIA

Zadanie dla grupy eksperymentalnej

Narysuj...

- naukowca, czyli kogoś, kogo pracą jest prowadzenie eksperymentów naukowych,
- pilota,
- policjanta.

Zadanie dla grupy kontrolnej

Narysuj...

- osobę, której pracą jest prowadzenie eksperymentów naukowych,
- osobę, która pilotuje samolot,
- osobę, która chodzi w mundurze i łąpie złodziei.

Aby uniknąć nieporozumień i możliwych wątpliwości, poprosiliśmy uczniów, aby po zakończeniu rysowania nadali imię postaci, którą stworzyli – by można było precyzyjnie określić jej płeć.

"Jak język kształtuje rzeczywistość",
badanie z lutego 2022
r., Bank BNP Paribas
Neutralne formy
rodzajowe **skutkują
dwukrotnie
częstszymi
reprezentacjami
kobiet.**

KLUCZOWE WNIOSKI

2.

- Jednak **zmiana języka i sposobu, w jaki mówimy** o przedstawicielach określonych zawodów **zmienia dziecięce postrzeganie** – gwałtownie i istotnie rośnie akceptacja faktu, że w danej profesji może również spełniać się kobieta.
- Gdy zamiast o naukowcu mówimy o „osobie, która zajmuje się prowadzeniem eksperymentów naukowych”, **udział kobiet jako przedstawicielek tego rośnie dwukrotnie** – z 20% do 40%. Choć wciąż dominują mężczyźni, różnica jest mniejsza, a zmiana wyraźna.

Bojarska K., Wpływ androcentrycznych i inkluzywnych płciowo konstrukcji językowych na skojarzenia z płcią, „Studia Psychologiczne”, t. 49, z. 2, 2011, s. 53–68.

E. Kołodziejek, Komunikacja inkluzywna. Odpowiedzialność za słowo, (w:) Jak mówić i pisać o grupach narazonych na dyskryminację. Etyka języka i odpowiedzialna komunikacja. Poradnik. FleishmanHillard.

<https://etykajęzyka.pl/>

Słownik nazw żeńskich polszczyzny (red.), A. Małocha-Krupa, Wrocław 2015.

L. Kopciwicz, Rodzaj i edukacja, Wrocław 2007; D. Pankowska, Wychowanie a role płciowe, Gdańsk 2005; A. Gromkowska-Melosik, Edukacja i (nie)równość społeczna kobiet, Kraków 2011.

I. Chmura-Rutkowska, M. Duda, M. Mazurek, A. Sołtysiak-Łuczak (red.), Gender w podręcznikach. Projekt badawczy. Raport, t. 1–3, Warszawa 2016, <https://feminoteka.pl/raport-gender-w-podrecznikach-tom-1-3-publicacja-do-pobrania/>;

M. Karwatowska, J. Szypra-Kozłowska, Lingwistyka płci: ona i on w języku polskim, Lublin 2005.